

BIJBELSE OPVOEDING

KERK
GEZIN
JEUGD
ONDERWIJS
GEREFORMEERDE
GEMEENTEN

Algemeen

BIJBELSE OPVOEDING

WAAROM OPVOEDEN IN DE LIJN VAN DE BIJBEL?

September 2016

Dit is een uitgave van Deputaatschap Kerk, Gezin, Jeugd en Onderwijs (KGJO) – Gereformeerde Gemeenten

COLOFON:

Redactie: E.J. van Woudenbergh-Steenstra

Tekst: H. Keurhorst

OPENING

Zingen: Over het doorgeven van Gods grote daden in Israël: Psalm 78, Psalm 105, Psalm 106

Over het wandelen en gaan in de wegen van de Heere: Psalm 1 en Psalm 119

Lezen: Jozua 4 (vers 20-24)

Bidden: Vraag eventueel om concrete gebedspunten van deelnemers

Bezinning bij het Bijbelgedeelte

Opvoeden van kinderen en jongeren is het gericht uitlokken van vragen, om hen vervolgens te onderwijzen voor het leven. Onderwijzen is immers opvoeden. Dit gebeurt in deze geschiedenis uit Jozua 4. Er wordt een gedenkteken opgericht (vs. 20), dat bestaat uit twaalf stenen, die uit de rivier de Jordaan komen. De reden waarom Jozua dit teken opricht, is dat kinderen hun ouders een vraag gaan stellen. Ze worden geprikkeld door het zichtbare, vreemde verschijnsel van de twaalf opgerichte stenen bij de oever van de Jordaan. Wat hier dus gebeurt, lokt vragen uit: 'Wat betekenen deze stenen?' (vs. 21). Deze vraag is de gelegenheid voor de vaders (of moeders) om aan hun kinderen iets van Gods grote daden te vertellen. Het wonder van het splijten van de Jordaan moet doorgegeven worden, want dat is Gods bedoeling met deze stenen. Het onderwijs vanuit deze gedenksteden, is het waard om herdacht en doorgegeven te worden. Opvallend is dat dit wonder gekoppeld wordt aan het wonder van de Schelfzee (vs. 23). Dit is dan een aanknopingspunt om Gods grote daden uit de geschiedenis (vaak in een heel andere tijd en op een heel andere plaats) te vertellen (vs. 23-24 – de Schelfzee en Gods sterke hand in het algemeen). Het lijkt erop dat de Heere wil dat ouders Gods grote daden, zowel uit het heden als verleden, in de directe omgeving van hun kind tot leven brengen. Waarom? Omdat in Gods daden levenslessen liggen besloten (vs. 22 - de Jordaan). De geschiedenis van Gods grote daden moet eigen gemaakt worden. Dat doet Jozua ook: in vs. 23 gaat hij ongemerkt over van de 2^e persoon ('gijlieden' en 'uw') naar de 1^e persoon ('wij' en 'ons'). Gods weg met Israël gaat door in de weg van de Heere met jou en je kind, een geschiedenis van Gods trouw en onze ontrouw. Het doel van de opgerichte stenen is dat alle volken de Heere zouden kennen en dat Israël de Heere altijd vreest en dienst (vs. 24). Het gaat om de eer van de Heere. De ark van het verbond – het zichtbare teken van Gods aanwezigheid – ging voorop en Israël mocht in dat spoor volgen. Het wijst op Gods zorg en ontferming voor een zondig volk. Wanneer je door genade in dat spoor mag opvoeden, ontvangt de Heere de eer. Zoek in de opvoeding naar zulke gedenktekens om bij je kind vragen uit te lokken, zodat je iets van Gods grote daden kunt doorgeven.

Vragen bij het Bijbelgedeelte

1. Waarom worden de stenen juist op dit moment in de geschiedenis van Israël opgericht?
2. Welke lessen kun je uit de geschiedenis bij Gilgal halen voor de opvoeding van je kinderen?
3. Wat is de meerwaarde van het laten stellen van vragen om de geschiedenis te vertellen door kinderen? De geschiedenis kan toch ook zo verteld worden?
4. Noem eens een aantal momenten uit de opvoeding die in aanmerking komen om daar 'stenen' bij op te richten.
5. Hoe kun je op basis van deze momenten Gods grote daden uit de Bijbel vertellen? Welke lijnen trek je dan?
6. Tijdens een gesprek met je kind kun je met woorden iets onderstrepen, maar ook doorstrepen. Iets bouwen, maar ook afbreken. Goede gespreksattitude is noodzakelijk. Deel met elkaar (uit eigen ervaringen) do's en dont's voor het bewerkstelligen van een goed gesprek.

UITWISSELING VAN ERVARINGEN

1. Schrijf op wat het doel is van de opvoeding van je kind en noteer de drie belangrijkste punten die je – als je het voor het zeggen had – je kind zou willen meegeven en/of voorleven.
2. Noem een aantal concrete dingen die je moet doen om dat te bereiken.
3. Wissel (in groepjes van vier) de antwoorden op bovenstaande vragen uit en vraag m.n. door waarom iemand iets belangrijk vindt en waarom hij/zij iets wil doen.
4. Inventariseer na afloop van het gesprek de punten die volgens jullie direct met een Bijbelse opvoeding te maken hebben.

THEORETISCH KADER

1. Wat is een Bijbelse opvoeding?

De Bijbel is geen ‘handboek Bijbelse opvoeding’ van baby tot volwassene. Wie in een concordantie op de Bijbel onder het woord ‘opvoeden’ kijkt, vindt slechts een beperkt aantal verwijzingen.¹ De Bijbel heeft een ander doel. Dat doel heeft wel met opvoeden te maken: (1) leren hoe kinderen van Adam kinderen van God worden (rechtvaardigmaking) en (2) leren hoe kinderen van God groeien in de kennis en genade van Christus door te leren: ‘Hij moet wassen, maar ik minder worden (Johannes 3 vers 30)’ (heiliging), zoals bijvoorbeeld Johannes schrijft in 1 Johannes 3 vers 12-14: kinderen, jongelingen en vaders. In de Bijbel heeft alles een verticale relatie: hoe leeft, handelt, gedraagt iemand zich voor het aangezicht van de Heere (*coram Deo*)? Dat geldt voor kinderen en voor volwassenen.

De Bijbel staat echter niet los van de ‘gewone’ opvoeding. In de Bijbel kom je regelmatig concrete voorschriften rondom de opvoeding tegen (bijv. in de wetten van Mozes, in de adviezen van Salomo in Spreuken of in de brieven van Paulus) of lees je over hoe kinderen worden opgevoed (bijv. Eli, als vader van Hofni en Pinehas, en Elkana en Hanna, als ouders van Samuël). In het algemeen kun je zeggen dat opvoeding in de Bijbel als bepalend wordt gezien, waarbij de kinderen actief betrokken worden en die op alle momenten van het leven voortdurend plaatsvindt. Kinderen worden opgevoed om te leven in de ‘vreze des Heeren’, een eerbiedig liefhebben van de Heere.

Jonge jaren bepalend

Uit de enkele keren dat er in de Bijbel over opvoeding gesproken wordt, kun je afleiden dat dit misschien wel de meest vormende fase uit het leven van iemand is. Mozes, Daniël en Esther – alle drie jong (waarschijnlijk voor hun 15^e levensjaar) uit hun familie zijn gehaald – kiezen in een totaal andere omgeving om te gaan in de weg van hun opvoeding. Op jonge leeftijd zijn ze gevormd en toegerust in wat het betekent om de Heere te dienen en in Zijn weg te wandelen. De opvoeding is in de Bijbel een taak van de vader en de moeder. Waar opvoeding soms wel eens verschoven wordt naar het terrein van de moeder, zegt Paulus: ‘Gij vaders (...) voedt hen op in de lering en vermaning des Heeren.’ (Efeze 6 vers 4).

Actief

Opvallend is dat kinderen in de Bijbel actief betrokken worden bij het doorvertellen van de geschiedenissen van Gods zorg voor Zijn volk. Woorden en handelingen moeten vragen uitlokken bij de kinderen. Dat was niet alleen de bedoeling met het gedenkteken bij Gilgal, maar ook op andere plaatsen komt dit voor in de Bijbel. Het Pesachfeest wordt gevierd met het doel dat de kinderen gaan vragen wat de betekenis is (Exodus 12 vers 26)², het lossen van de eerstgeborene van mens en dier lokt ook de vraag uit (Exodus 13 vers 14) en ook alle wetten en regels roepen dezelfde vraag op (Deuteronomium 6 vers 20). Uiterlijke handelingen (vaak bekend als traditie) zijn er om de geschiedenis waar het naar verwijst door te geven (de betekenis van het Latijnse werkwoord *tradere*). Het gaat dus niet om het teken of het offer of de regel op zichzelf, maar om de rijke betekenis die het in zich meedraagt. En dat moet uitlopen op het gedenken van Gods daden.

Voortdurend

Eén van de meest bekende woorden over opvoeden in de Bijbel is het woord ‘inscherpen’. In Deuteronomium 6 – de kernbelijdenis van het Oude Testament – staat: ‘En gij zult ze (= de woorden van de Heere) uw kinderen inscherpen en daarvan spreken, als gij in uw huis zit en als gij op de weg gaat, en als gij nederligt en als gij opstaat.’ (Deut. 6,7). De woorden van de Heere moeten de kinderen dus ingeprint worden. Elke gelegenheid

“Uit de enkele keren dat er in de Bijbel over opvoeding gesproken wordt, kun je afleiden dat dit misschien wel de meest vormende fase uit het leven van iemand is.”

¹ Het gaat om 2 Koningen 10 vers 6; Esther 2 vers 7 en 20; Jesaja 49 vers 21 en 51; Lukas 4 vers 16; Handelingen 7 vers 20 en 21, 13 vers 1 en 22 vers 3; Efeze 6 vers 4; 1 Timotheüs 4 vers 6 en 5 vers 10.

² In de Joodse Pesachviering stellen kinderen vier vragen: 1. Waarom eten wij anders dan alle avonden matze? 2. Waarom zitten wij anders dan alle andere avonden niet rechtop? 3. Waarom is deze avond zo anders dan alle andere avonden? en 4. Waarom eten we anders dan alle andere avonden?

moet aangegrepen worden om ze de richtlijnen en voorschriften van de Heere te leren.³ De opvoeding moet gedrenkt zijn in het inleiden en inwijden in de dienst van God. Dus niet alleen op zondag even, maar thuis en onderweg, 's nachts en overdag. Het moet dus geen zaak van het verstand of de daden zijn, maar het gaat om het hart, *want daaruit zijn de uitgangen des levens* (Spreuken 4 vers 23). Wie de godsdienstige opvoeding beperkt tot de zondag of tot wat afgemeten momenten, geeft de indruk dat het dienen van God niet met het hele leven te maken heeft. Alles moet in het leven in het teken staan van het vrezen (eerbiedig liefhebben) en dienen van de Heere.

Van wie is je kind?

In de opvoeding moeten de twee wegen centraal staan: door eigen schuld kind van de duivel of door genade kind van God. Door Gods bijzondere zorg staan kinderen van de gemeente in de lijn van Adam (door geboorte) en Abraham (door de doop als teken van het verbond). Je zou kunnen spreken over 'kind van Adam' en 'kind van Abraham'. Dat is een grote zegen en geeft een grote verantwoordelijkheid. De kern van de opvoeding ligt in de vraag of je kind door wedergeboorte en bekering deel heeft aan de genade als 'kind van God'. Deze twee lijnen vormen een belangrijk Bijbels kader voor de opvoeding.

Kind van Adam en kind van Abraham

Alle mensen worden geboren als kinderen van Adam. Dat betekent dat ze buiten het paradijs leven en dat ze deel hebben aan de zonde(n) van Adam. De ernstige waarheid van de geboorte van een kind is dat er niets zeker is, behalve dat het kind zal sterven. Wanneer een kind zijn leven doorloopt, zoals het geboren wordt, dan leeft het voor zichzelf en zonder God (de geestelijke dood), dan sterft het (de lichamelijke dood) en dan reist het naar de ondergang (de eeuwige dood). Deze oorsprong van de mens moet in de opvoeding een plaats krijgen. Het leven staat niet alleen in de dimensie van opvoeden naar volwassenheid, maar ook in het opvoeden naar de eeuwige bestemming.

Als kind van de gemeente behoort een baby bij het verbond, wat God eenmaal met Abraham gesloten heeft. Het zichtbare teken hiervan ontvangt het kind in de doop. De doop laat aan de ene kant zien dat het kind een kind van Adam is. De doop wijst aan de andere kant op de verlossing die er is in een Drie-enig God. De Heere God strekt bij de doop Zijn hand uit naar het kind. Het behoort Hem toe. Zoals het volk Israël door de Heere uit Egypte werd geleid om naar Kanaän te worden gebracht, zo wil de Heere ook voor de kinderen zorgen. Maar door eigen schuld stierven talloze Israëlieten buiten Kanaän. De Heere zegt hiervan: *'Den gehelen dag heb Ik Mijn handen uitgestrekt tot en ongehoorzaam en tegensprekend volk.'* (Romeinen 10 vers 21, volgens Jesaja 65 vers 2). Ze wilden de Heere niet dienen, maar hun eigen weg gaan. De verantwoordelijkheid voor het ongeloof ligt bij het volk. Dat geldt ook voor onze kinderen. Ondanks het teken van de doop gaan ze van nature hun eigen weg. Maar de Heere roept en nodigt ze om tot Hem te komen. Door Zijn genadige verkiezing worden mensen zalig. Daarvan zegt de Heere: *'Ik ben gevonden van degenen die Mij niet zochten; Ik ben openbaar geworden dengen die naar Mij niet vroegen.'* (Romeinen 10 vers 20, volgens Jesaja 65 vers 1). De doop is het teken van Gods genade. Het biedt aanknopingspunten om te spreken over Goddelijke verkiezing (het kind ontvangt de doop ongevraagd) en menselijke verantwoordelijkheid (het kind heeft door de doop een bijzondere plaats). Zoals de regenboog bij Noach en het offer bij Abraham, zo laat de doop zien dat de Heere de getrouwe is. Een gedoopt kind is apart gezet van de wereld om God te dienen. Als kind van Abraham heeft het het voorrecht om in de weg van de Heere opgevoed te worden.

Kind van God

De Heere roept en nodigt kinderen (en volwassenen) om Zijn kinderen te worden. 'Laat de kinderkens tot Mij komen...' Door wedergeboorte en bekering wordt een kind van Adam en Abraham een kind van God. Alleen dan beantwoordt hij of zij – met vallen en opstaan – aan het doel van Zijn Vader. In de opvoeding moeten en mogen ouders kinderen voorgaan en voorleven in het zoeken van en het wandelen met de Heere. Ouders kunnen evenmin als hun kinderen zonder genade leven. De nood van het onbekeerd-zijn moet ouders en kinderen vanaf hun eerste levensdag, ja, zelfs vanaf het eerste levensteken, aan de troon van Gods genade verbinden. In het teken van Abraham laat de Heere zien dat Hij kinderen van Adam tot Zijn kinderen wil aannemen. Het verbond geeft verbinding met de Heere (in het Hebreeuws hebben beide woorden dezelfde stam). Het stemt tot verwondering en vreugde als kinderen van vader en moeder kinderen van God zijn, niet alleen op basis van recht, maar ook op basis van genade.

³ De hele Torah (de vijf boeken van Mozes) bestaat uit onderwijs: aanwijzingen, voorschriften, regels, etc. Het is breder dan alleen geboden en verboden.

2. Waarom zou je je kind een Bijbelse opvoeding geven?

Wat is de relevantie van een opvoeding in lijn met de Bijbel? Hieronder staan een aantal overwegingen met betrekking tot de relevantie van een Bijbelse opvoeding.

1. Een Bijbelse opvoeding is het uitvoeren van de belofte bij de doop. Het geven van een Bijbelse opvoeding komt voort uit de eed (!) die je als ouders bij de doop hebt afgelegd. Daar spreek je uit (1) dat de leer van de Bijbel de waarheid is en (2) dat je kind als kind van Adam alleen toekomst heeft als kind van God. Uit deze twee volgt dat je kind een Bijbelse opvoeding verdient.
2. Een Bijbelse opvoeding brengt kinderen het dichtst bij de Heere en Zijn dienst. In de eerste jaren van het leven krijgt een kind het meest mee. In kennis, gewoonte en gedrag zijn dit de meest vormende jaren. Je kind verdient het om vanaf het allereerste begin zoveel mogelijk mee te krijgen van de dienst van de Heere. Laat je kind maar zien hoe goed en vol vreugde het is om de Heere te dienen. Wanneer kinderen soms op latere leeftijd helaas andere wegen gaan, zijn het soms de woorden en gedachten uit de kindertijd die hen weer terugbrengen.
3. Een Bijbelse opvoeding brengt tot goede keuzes. In de Bijbel lezen we van verschillende voorbeelden. Jonge kinderen, die uit huis worden geplaatst, maar die er door genade voor kiezen om in de weg van hun ouders te gaan. Mozes aan het hof in Egypte, Daniël aan het hof in Babylon en Perzië en Esther – zo'n 150 jaar later – ook aan het hof van Perzië. Geen van hen is waarschijnlijk ouder dan vijftien jaar geweest, maar ze hadden liefde voor de Heere. Al op heel jonge leeftijd zijn ze thuis geraakt in de geschiedenis van Gods zorg voor Abraham en voor het volk Israël. Ze weten ook wat het betekent om de Heere te dienen: geen wereldmijding en geen afgodendienst. Het waren geen zonderlingen, maar vreemdelingen op weg naar een beter Vaderland. Alle drie hebben ze hun plaats ingenomen in een heidense omgeving en hebben ze in liefde tot God hun naaste(n) mogen dienen.
4. Een Bijbelse opvoeding zet het leven in het juiste perspectief. Veel kinderen worden opgevoed voor het hier en nu. Ze moeten eruit halen wat er inzit. Zelfontwikkeling en zelfontplooiing staan centraal. Natuurlijk is het niet onbelangrijk dat kinderen hun gaven en talenten gebruiken en ontwikkelen. Maar ze leven niet op aarde alsof het alleen om dit leven draait. Het gaat in het leven om een voorbereiding op de eeuwige toekomst, die als het goed is al op aarde begint. Het leven op aarde staat niet los van het leven in de eeuwigheid. Daarom kan een Bijbelse opvoeding niet vroeg en intensief genoeg beginnen.

Literatuur

J.R. Beeke, Opvoeden bij Gods Woord

S. Brons-van der Wekken e.a., Opvoeden. Boeiend en vermoeiend

W. ter Horst, Christelijke geloofsopvoeding

J. Stolk, Handboek christelijke opvoeding

In het Compendium Christelijk Leraarschap van Driestar Educatief staan twee artikelen rondom opvoeding in het Oude en Nieuwe Testament:

E. Mackay, 'Het Oude Testament'

<https://www.driestar-educatief.nl/medialibrary/Driestar/Kennisontwikkeling/Lectoraat%20Christelijk%20leraarschap/Compendium/Oude-testament.pdf>

T.M. Hofman, 'Nieuwe Testament: Leren van de Grote Leraar'

<https://www.driestar-educatief.nl/medialibrary/Driestar/Kennisontwikkeling/Lectoraat%20Christelijk%20leraarschap/Compendium/merged-leren-van-de-Grote-Leraar.pdf>

VERWERKINGSVORMEN

Casus met vragen

Op vakantie raak je met je buurvrouw in gesprek over de opvoeding van je kinderen. Zij kiest ervoor om haar kinderen zo vrij mogelijk op te voeden. Ze mogen een ander niet tot last zijn en ze wil graag dat haar kinderen geen spijt hebben van wat ze doen. Ze mogen doen wat ze willen, als ze het maar bewust doen.

1. Hoe zou je uitleggen dat jij je kinderen in lijn met de Bijbel wilt opvoeden? Waar zou je wel en waar zou je niet op ingaan?
2. Als je buurvrouw je verwijt dat je je kinderen indoctrineert en dat je hen keuzemogelijkheden ontzegt, hoe zou je daarop reageren?

Als je zoon of dochter een paar jaar het huis uit is en op een avond op bezoek komt, gaat het gesprek over opvoeding. Hij/zij geeft aan dat ze zich altijd welkom en thuis heeft gevoeld, maar dat de regeltjes toch wel wat bekrompen waren. Altijd voor de zondag thuis, geen speelfilms, etc.

1. Wat zou dit met je doen?
2. Hoe zou je hierop reageren?
3. Zou je zo'n situatie willen voorkomen? Wat zou je daaraan wel/niet willen doen?
4. Een mogelijk gevaar in de opvoeding is het expliciteren van de leerstellige kant en de morele kaders van de godsdienst. Geloofswaarheden dreigen dan overgedragen te worden op een verstandelijke en systematische wijze. Het vreugdevol dienen van de Heere vervaagt naar de achtergrond. Hoe is deze balans in de opvoeding die jij je kinderen meegeeft?
5. Het dienen van de Heere is niet vrijblijvend, het is onlosmakelijk verbonden met morele keuzes. Hoe communiceer jij richting je kinderen de scheiding tussen kernzaken en periferie? Deel met elkaar positieve ervaringen en knelpunten.

STELLINGEN EN/OF DISCUSSIEVRAGEN

- Wat zijn de (praktische, alledaagse) struikelblokken waar je tegenaan loopt in het realiseren van een Bijbelse opvoeding? Wat zijn de gouden momenten? Deel ervaringen met elkaar uit.
- Het is goed om bij alles wat je je kind gebiedt of verbiedt aan te geven dat het de wil van de Heere is.
- Het heeft de voorkeur om in gesprek te gaan over wat je kind wel/niet doet, dan om enkel aan te geven wat wel/niet mag. Bedenk eens een aantal situaties waarin het toch raadzaam is om dat laatste wel te doen.
- Waarom moet je in opvoedingssituaties oppassen met een uitdrukking als 'de Heere ziet alles' of 'de Bijbel zegt dat... en dus...'?

CREATIEVE VERWERKINGSVORM

Hoe spreek je met je kind(eren) over kind van Adam, kind van Abraham en kind van God? Veel ouders vinden het niet makkelijk om hierover een open gesprek te hebben. Vaak komen ze niet verder dan 'je moet bekeerd worden' of 'zo kun je niet sterven.'
Bedenk met elkaar een vorm hoe je voor (1) een kind tussen 0 en 5, (2) een kind tussen 8-12 en (3) een kind tussen 16-20 een gesprek op gang kunt brengen over deze drie 'soorten' kinderen. Probeer dit zo op te zetten dat een kind actief betrokken wordt bij het gesprek. Denk ook na over hoe, waar en waarom het gesprek zou kunnen stagneren en hoe je dan verder kunt/wilt gaan.

TERUGBLIK

- Noem allemaal één praktisch inzicht uit de verwerking rondom Bijbelse opvoeding, die je mee wilt nemen.
- Geef met elkaar in één zin aan wat de kern is van Bijbelse opvoeding.

AFSLUITER

'Dit is mijn ernstig verzoek en mijn bede, dat u toch uw kinderen voor de Heere zult opvoeden, en geen arbeid noch moeite daarvoor zult ontzien. Breng uw kinderen tot God en leer hun, hoe ze Hem dienen moeten in hun gehele leven. Zij zijn van de Heere, meer dan van u. De Heere is zowel hun Eigenaar als hun Schepper en Onderhouder. U hebt hen in de doop aan God toegewijd; daar hebt u een plechtige gelofte gedaan dat u hen als Zijn eigendom zou opvoeden; niet voor het vlees, de wereld en de duivel, maar voor Hem, om Hem te dienen en voor Hem te leven.'
Jakobus Koelman (1633-1695)

DANKGEBED

CONCRETE TIPS

- Begin vanaf het allereerste begin met het hardop bidden met je kind en het Bijbellezen voor je kind. Laten bidden en Bijbellezen als ‘eten en drinken’ voor je kind zijn. Een kind wordt meer gevormd dan je denkt door wat hij of zij meekrijgt voordat hij/zij kan spreken en lezen.
- Maak een levenslijn voor je kind (en wanneer hij/zij wat ouder is, doe het dan samen), waarop je bijzondere gebeurtenissen in de Bijbelse opvoeding markeert. Probeer hierbij symbolen te bedenken, die helder aangeven wat de kern van die gebeurtenis is.
- Maak er een gewoonte van om niet alleen zelf vragen aan je kind te stellen, maar laat hem/haar andersom ook vragen stellen (bijv. n.a.v. een Bijbelvertelling of de preek).
- Creëer een helder kader waarom je dingen wel en waarom je dingen niet toestaat. Natuurlijk zijn er altijd grijze gebieden en discussiegevallen. Zeg dan maar eerlijk tegen je kind(eren) dat je het niet weet, maar dat je liever de veilige weg gaat.
- Ga een gesprek over kritische vragen (zoals: ‘Bestaat God?’, ‘is het christendom wel het ware geloof?’ met oudere kinderen niet uit de weg.). Helaas haken er jongeren af omdat ze deze vragen nooit hebben durven en kunnen stellen. Lange tijd wandelen ze dan nog wel uiterlijk in het Bijbelse spoor, maar haken innerlijk steeds meer af. Als ze dan innerlijk zijn afgehaakt, kiezen ze regelmatig voor een weg in de wereld, omdat hun vragen niet aan de orde kwamen of niet beantwoord werden. Voor een gesprek over dit soort vragen hoef je niet altijd antwoorden paraat te hebben...

VERDER LEZEN

Beeke, J.R. (2013). Opvoeden bij Gods Woord. *Houten: 't Gulden Boek*

Brons – Van der Wekken, S. e.a. (2015). Opvoeden. Boeiend en vermoeiend. *Apeldoorn: Uitgeverij De Banier*

Ter Horst, W. (1993). Christelijke geloofsopvoeding. *Utrecht: Ankh-Hermes B.V.*

Stolk, J. (2013). Handboek Christelijke opvoeding. *Heerenveen: Uitgeverij Groen*